

Hautaustoimilain ja toimeentulotukilain toimeenpano kunnissa ja hyvinvointialueilla

11.3.2024

Hyvil ja Kuntaliitto

Hautaustoimilaki ja hyvinvointialueuudistus

- Hautaustoimilain (457/2003) mukaan vastuu hautauksista tilanteissa, joissa vainajalla ei ole omaisia tai muita läheisiä taikka hautaamisesta ei huolehdi kukaan, kuuluu kunnalle.
- Ennen hyvinvointialueuudistusta hautaustoimilain mukaisten kunnan tehtävien toimeenpano oli pääasiassa delegoitu sosiaalihuollolle
- Sosiaalihuollolla on toimeentulotukeen kuuluva tehtävä täydentävän toimeentulotuen tarpeen arvioimiseksi varattoman henkilön hautaamisen turvaamiseksi
 - Vuodesta 2017 lukien toimeentulotukea on haettu Kelalta, jolle on säädetty rajattu hakemuksen siirtovelvollisuus hyvinvointialueelle täydentävän toimeentulotuen tarpeen arvioimiseksi
- Hautaustoimilakia ei muutettu hyvinvointialueuudistuksen yhteydessä
- Hautaustoimilain mukaiset tehtävät säilyivät kunnalla, mutta täydentävän toimeentulotuen myöntäminen varattoman vainajan hautaamisen turvaamiseksi siirtyi hyvinvointialueen vastuulle sosiaalihuollon järjestämisvastuun siirron yhteydessä

Kuka hoitaa hautausjärjestelyt? (hautaustoimilaki 23 §)

- Ensisijaisesti **henkilö, jonka vainaja on eläissään nimenomaisesti toivonut** huolehtivan hautaamiseen, tuhkaamiseen ja tuhkan käsittelyyn liittyvistä järjestelyistä
- **Eloonjäänyt puoliso, avopuoliso sekä lähimmät perilliset**, jollei em. vainajan toivomaa henkilöä ole.
- **Muu vainajan läheinen**, ellei kukaan edellä tarkoitetuista henkilöistä huolehdi järjestelyistä
- Muussa tapauksessa järjestelyistä huolehtii vainajan **kotikunta** tai, jos vainajalla ei ollut kotikuntaa, vainajan **asuinkunta**.
- Jos hautausjärjestelyistä on huolehtinut **muu kuin pesän osakas**, on hän oikeutettu saamaan **kuolinpesän varoista korvauksen kohtuullisista hautauskuluista**.
- Jos edellä tarkoitettut henkilöt eivät pääse yksimielisyyteen hautaamisen tavasta, paikasta tai hautaustoimituksesta, käsitellään asia edellä tarkoitettun henkilön kanteesta siinä käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiiriin vainajan kotikunta hänen kuollessaan kuului.

Hautausjärjestelyjen kustannukset

- Vainajan hautausjärjestelyjen kustannukset ovat ensisijaisia kuolinpesästä suoritettavia pesänselvityskustannuksia (PK 18:5, 21:1)
- Vainajan, jolla on varallisuutta, hautausjärjestelyjen kustannukset maksetaan siis kuolinpesästä
- Mikäli vainaja on varaton hautauskustannuksiin voi hakea toimeentulotukea
 - Toimeentulotuki on yhteiskunnan viimesijainen tukimuoto
 - Toimeentulotuen tarvetta arvioitaessa arvioidaan hakijan käytettävissä olevaa varallisuutta (perintämahdollisuus tulevan ajan varallisuudesta Totul 20-22 §)
 - Lain mukaan toimeentulotukea haetaan ensin Kelasta (Totul 14 §) josta perustoimeentulotuen ratkaisemisen jälkeen hakemus voidaan tietyissä tilanteissa siirtää (Totul 14 c §) hyvinvointialueen ratkaistavaksi täydentävänä toimeentulotulotukena (Totul 7 c §)
 - Hyvinvointialueilla on itsenäinen toimivalta määritellä mitä varattomaksi todetun vainajan hautaukseen kuuluu sekä omat kilpailutetut sopimushautaustoimistot
 - Hautaus myönnetään yleensä maksusitoumuksena
 - Lain mukaan toimeentulotukea voi hakea myös takautuvasti

Kuolinpesän selvittely

- Kunnan tehtävä ei ole selvittää kuolinpesää
- Jos laaja sukuselvitys on tehty ja on todettu, että vainajalla ei ole perillisiä:
 - kunta ilmoittaa kuolinpesästä Valtiokonttoriin ja Valtiokonttori hoitaa käytännön asiat, esim. sopimusten irtisanomiset, pesän selvityksen ja jopa asuntojen tyhjennykset
 - Ilmoitetaan Valtiokonttoriin, vaikka kuolinpesä olisi tyhjä tai ylivelkaantunut
 - Valtiokonttorin ohjeistus: <https://www.valtiokonttori.fi/palvelu/perillisitta-kuolleiden-jaamistot/> (23.11.2023)
- Jos vainajalla on perillisiä, mutta eivät hoida kuolinpesän asioita
 - voi ohjata hakemaan apua oikeusaputoimistosta (jotkut oikeusaputoimistot tekevät perukirjoja myös kuolinpesille, joissa ei perillisiä)
 - jos omaiset kieltäytyvät ehdottomasti tekemästä mitään, voi kunta tehdä kuolinpesästä Perintökaaren 18. luvun 4 §:n mukaan ilmoituksen käräjäoikeudelle toimitsijan määräämistä varten

Käytännössä ilmenneitä ongelmia

- Kunnan ja hyvinvointialueiden välinen vastuunjako
 - Omaisettomuus – mitä se on?
 - Varattomuus – mitä se on kunnan vastuulla olevan vainajan hautauksen osalta?
- Kelan ja hyvinvointialueen välinen vastuunjako toimeentulotuessa ja toimeentulotuen ratkaisukäytännöissä
 - Kelan vaihtelevat ratkaisukäytännöt ja hyvinvointialueiden vaihtelevat toimintakäytännöt
 - Lesken varallisuuden huomiointi
- Toimeentulotuki toimeentuloa turvaavana viimesijaisena etuutena ei sovellu ongelmitta hautauskustannusten korvaamiseen
- Yhä suurempi määrä omaisista/perillisistä ei halua huolehtia hautausjärjestelyistä, eikä varsinkaan etukäteen ennen pesänselvitystä hautausjärjestelyjen kustannuksista
 - Onko lähiomaisilla yksiselitteinen oikeus sysätä hautaus viime kädessä kunnan vastuulle?
 - Toimeentulotuen myöntäminen perustuu hakemukseen ja päätös tehdään vainajan nimellä
- Muu viranomaisten välinen yhteistyö esim.
 - Ilmoitukset käräjäoikeudelle?
 - Ilmoitukset Valtiokonttorille?
 - Edunvalvonnan velvollisuudet

Käytännössä ilmenneitä ongelmia

- Sukuselvityksen tekemiseen liittyvät ongelmat
 - Mitä hautaustoimilain 23 § käytännössä tarkoittaa? Miten 'omaisettomuus' tulisi todentaa?
 - Sukuselvitysten tekemisen vastuutaho?
- Tiedonsaantioikeudet
 - Kunnalle hautaustoimilain 23 §:n antamat tiedonsaantioikeudet?
 - Kelan ja hyvinvointialueen tiedonsaantioikeudet toimeentulotuen ratkaisemisessa?
- Pankkien erilaiset käytännöt
 - Tiedonsaanti
 - Vainajan menot
- Mitä hautaukseen/hautausjärjestelyihin tosiasiasa kuuluu?
 - Huom. myös eri uskontokunnat
 - Kunta vastuussa/hyvinvointialue vastuussa kustannuksista?
- Hautauksen viivästyminen/pitkittyminen
- Eri puolilla Suomea on tällä hetkellä hyvin erilaisia käytäntöjä ja toimintamalleja

Ida Sulin, johtava juristi, Kuntaliitto

Sami Uotinen, ma. toimitusjohtaja, johtava juristi, HYVIL

HYVIL

www.kuntaliitto.fi